

Yeşil Sosyal Hizmet Bağlamında Tarımsal Üretim ve Gıda Güvencesi Agricultural Production and Food Security in the Context of Green Social Work

Caner ÇARŞANBA¹ ve Özge ÖZGÜR²

ÖZ

Küresel iklim değişikliğinin olumsuz etkilerinin günümüzde gözle görünür bir hal alması sosyal hizmet alanı içerisinde yeni çalışma alanlarının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Sosyal hizmet disiplininin ekoloji ile olan ilişkisi her ne kadar 1970'li yıllara dayanıyor olsa da Yeşil Sosyal Hizmet adı altında kavramsallaştırılması son çeyrek yüzyılda gerçekleştirilmiştir. Sunulan makale, günümüzün en acil sorunlarından biri olan iklim değişikliğinin, tarımsal üretim ve gıda güvencesi üzerindeki etkilerini, yeşil sosyal hizmet perspektifinden derinlemesine inceleyerek, özellikle iklim değişikliğinin tarımsal verimliliği azalttığına, gıda fiyatlarını artırdığına ve bunun sonucunda dünya genelinde milyonlarca insanın gıda güvensizliği ile karşı karşıya kaldığına dikkat çekmektedir. Böylece iklim değişikliğinin bir sonucu olan gıda güvensizliği çevresel adaletsizliğe katkı yapan bir olgu olarak değerlendirilmekte, yeşil sosyal hizmet de bu bağlamda, iklim değişikliğinin yarattığı sosyal ve çevresel adaletsizlikleri ele alan, sürdürülebilir çözümler üretmeyi hedefleyen bir yaklaşım olarak görülmektedir. Makalede, yeşil sosyal hizmetin temel ilkeleri ve uygulama alanları detaylı bir şekilde incelenmektedir. Yeşil sosyal hizmet uzmanlarının, tarımsal üretim sistemlerinin sosyal ve çevresel etkilerini değerlendirerek, gıda güvencesi ve ekosistem sağlığı arasındaki ilişkiyi ortaya koyduğu vurgulanmaktadır. Sosyal hizmet uzmanları, topluluk temelli katılım mekanizmalarını teşvik ederek ve yerel düzeydeki politika oluşturma süreçlerine müdahil olarak, hem kırsal hem de kentsel bölgelerdeki popülasyonların yaşam kalitesini yükseltme amacını taşımaktadırlar. Aynı zamanda, biyoçeşitlilik korunumu ve doğal kaynakların sürdürülebilir yönetimi konularında da politika yapım süreçlerine aktif olarak katılarak, çevresel adaletin sağlanması için çaba göstermektedirler.

Anahtar kelimeler: Yeşil sosyal hizmet, Tarımsal üretim, Gıda güvencesi, İklim değişikliği, Sürdürülebilirlik

ABSTRACT

The visible adverse effects of global climate change in contemporary times have led to the emergence of new fields of study. Although the relationship between the social work discipline and ecology dates back to the 1970s, its conceptualization under the term "Green Social Work" has been realized in the last quarter-century. This article examines the impacts of one of today's most urgent issues, climate change, on agricultural production and food security from the perspective of green social work. It particularly focuses on the role of environmental injustices and social inequalities triggered by climate change within this context. The study underscores that climate change reduces agricultural productivity, increases food prices, and consequently exposes millions of people worldwide to food insecurity. This issue disproportionately affects marginalized communities, especially in developing countries. Green social work emerges as an approach aimed at addressing the social and environmental injustices caused by climate change and producing sustainable solutions. The article explores the core principles and practice areas of green social work in detail. It highlights how green social work practitioners evaluate the social and environmental impacts of agricultural production systems, emphasizing the relationship between food security and ecosystem health. Social work professionals aim to improve the living standards of rural populations through community engagement and influencing local policies. Furthermore, they actively participate in policy-making

¹ Sosyal Hizmet Uzmanı, Bartın Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, Bartın, Türkiye, carsanbacaner@gmail.com, ORCID: 0009-0003-9943-0990

² Doç. Dr.- Bartın Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, Bartın, Türkiye, oozgur@bartin.edu.tr, ORCID: 0000-0001-6586-3323

processes related to biodiversity conservation and sustainable natural resource management, striving to ensure environmental justice.

Keywords: *Green social work, Agricultural production, Food security, Climate change, Sustainability*

Giriş

Dünya üzerindeki nüfusun artması ve iklim değişikliği gibi küresel çaptaki çevresel sorunların hızla artışı, gıda güvencesi üzerinde ciddi bir tehdit oluşturmaktadır (Eştürk ve Ören, 2014). Artan nüfusa paralel olarak gıda ihtiyacında da artış olmakla birlikte kuraklık, sel, ekstrem hava olayları ve bitkilere zarar veren organizmalar bu ihtiyacın karşılanmasının önündeki engeller olarak karşımıza çıkmaktadır. Karşılaşılan bu doğal engellere ek olarak ve ondan daha geri dönülmez ve zararlı sonuçları olan insan eliyle yapılmış yapay engeller tarımsal üretimi olumsuz etkileyerek insanların gıda güvencesini tehlikeye atmaktadır. Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli'nin (IPCC) (2022) yayınlamış olduğu son raporda küresel düzeydeki sıcaklıkların hızla artış gösterdiği ve bu durumun başta tarım sektörü olmak üzere gıda güvencesini ciddi şekilde tehdit ettiği belirtilmektedir. Sahra Çölü'nün güneyinde bulunan ülkelerde gerçekleşen sert kuraklıklar, tarımsal üretimi %30'a kadar düşmesine yol açarak milyonlarca insanın yaşama hakkını elinden almaktadır (FAO, 2022). Nature dergisinde yer alan bir makaleye göre, iklim değişikliği sebebiyle deniz suyu seviyesinin artması, kıyı bölgelerde bulunan tarım arazilerindeki tuzlanmaya sebep olarak yetiştirilen ürünlerde sayıca azalmaya yol açmaktadır (Wheeler ve von Braun, 2013). Güneydoğu Asya'da gerçekleştirilen bir saha çalışmasında, tarımla uğraşan çiftçilerin son zamanlarda etkisi giderek belirginleşen iklim değişikliği sebebiyle tarımsal üretimin ciddi oranda azaldığı ve söz konusu durumun bölgede ekonomik krize sebebiyet verdiğini göstermektedir (Lal, 2011). İklim değişikliğinin ortaya çıkardığı başka bir sorun ise üretimdeki azalmanın, gıda sistemlerine olumsuz etki ederek baskıya neden olduğu ve bu durumun fiyat artışlarını gündeme getirerek toplumsal sınıflar arasında sosyal adaletsizlik uçurumunu belirginleştirmesidir (Schmidhuber ve Tubiello, 2007). Gıda güvencesini tehlikeye atan tehditlere karşın, sürdürülebilir tarım uygulamaları ve gıdanın adil bir biçimde ihtiyaç sahipleri arasında dağıtımı bu sorunların çözümünde kritik bir rol oynamaktadır (Toromade vd., 2024).

Küresel olarak gerçekleşen sosyal değişimler neticesinde meydana gelen iklim değişikliği ve küresel ısınma olguları dinamik bir meslek olan sosyal hizmetin, uygulamalarında da değişimi beraberinde getirmiştir (Selcik ve Güzel, 2016). İnsanlığı tehdit eden bu küresel sorunlar karşısında sosyal hizmet mesleğinin bu alana önem vermesi adeta zorunluluk haline gelmiştir. Sosyal hizmet disiplini, profesyonel olarak uygulanmaya başladığı günden bugüne dek sistematik olarak bireylerin ve toplumların refah düzeyini yükseltmeyi hedefleyen bir alandır. Yeşil sosyal hizmet ise, sorunları çevresel boyutlarıyla ele alan bir yaklaşımı ifade etmektedir. Genel olarak bakıldığında yeşil sosyal hizmet, çevre dostu yaklaşımı ile toplumsal eşitsizliklerin ortadan kaldırılmasını amaçlamaktadır (Gray, Coates ve Hetherington, 2012). Yeşil sosyal hizmet uygulamaları, insan ve çevre arasındaki dengeyi

sağlaması açısından, bu konuda kritik öneme sahiptir. Bu bağlamda, tarımsal üretim ve gıda güvencesi önemli bir çalışma alanı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yeşil Sosyal Hizmet kavramının kurucusu olarak nitelendirebileceğimiz Lena Dominelli, kavramı; canlı ve cansız tüm varlıklar arasındaki ilişkilerin ayrılmaz bütünlüğünün dünya üzerinde ortaya çıkarmış olduğu çeşitli fiziksel sorunlarla, insanlar arasındaki etkileşimleri, çevresel boyutlarıyla ele alan profesyonel bir mesleki disiplin olarak tanımlamıştır (Dominelli, 2018). Tanımdan da anlaşılacağı gibi üzerinde durulan temel kavramın çevre olduğu görülmektedir. Sosyal hizmet müdahalelerinde çevre faktörü gerek bilgi kaynağı olarak gerekse uygulama bağlamında önemli bir yere sahiptir. Ancak geleneksel olarak bakıldığında çevre kavramından anlaşılan bireyin fiziksel çevresi olmayıp daha çok sosyal çevresi olmaktadır (Kocak, 2023). Sosyal hizmet disiplininin çevre ile olan bağının tarihsel süreç incelendiğinde 1970’li yıllarda ekolojik yaklaşım ve sistem yaklaşımıyla başladığı söylenebilmektedir. Bu bakımdan çevrenin sosyal hizmet literatürüne yabancı bir alan olmadığı ancak fiziki boyutunun geri planda kaldığı görülmektedir (Yanardağ, 2019; Güzel ve Buz, 2019; Kocak, 2023). İnsan hakları ve sosyal adalet ilkeleri ışığında hizmet veren bir meslek olan sosyal hizmet odağına sosyal çevreyi ve bireyi almaktadır. Ancak küresel olarak mikro, mezzo ve makro düzeyde bilim, teknoloji, sağlık, ekonomi ve sosyal yapıdaki değişimler ihtiyaçların da çeşitlenmesine ve yeni müdahale ve mücadele alanlarının ortaya çıkmasına yol açmıştır. Değişen ihtiyaçlar çerçevesinde, tüketim ilişkileri, sürdürülebilirlik, iklim değişikliği, ekoloji gibi alanlar da sosyal hizmet mesleği çatısı altında çalışma alanı olarak kabul edilmiştir (Selcik ve Güzel, 2016). Bu yeni bakış açısı sosyal hizmetin klasik anlamda bireyi çevresi içerisinde ele alan temel kavramsal modelin ötesine geçilmesini sağlamıştır. Özellikle küresel ısınma ve diğer çevresel sorunlar, bireyi anlamada ve krizlere müdahalede fiziksel çevrenin de dahil edildiği bir sürecin önemini ortaya çıkartmıştır (Demirbilek, 2016). Yeşil sosyal hizmet tam da bu noktada, yerkürenin sahip olduğu sınırlı kaynakların, insanların sınırsız ihtiyaçları karşısında dengeyi sağlayarak sürdürülebilir ve adil olarak paylaşılmasını sağlamayı amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda sosyal hizmet uzmanlarına düşen görev ise temelde yoksulluğun derinleştirdiği çevresel adaletsizliklerle mücadele ederken sahip oldukları bilgi ve beceriyi, insan hakları ve sosyal adalet ilkeleri ile bütünleştirerek, yeşil sosyal hizmet uygulamaları çerçevesinde sürdürülebilir politikaların canlı ve cansız tüm varlıkları bir bütün olarak kapsayacak biçimde oluşturulması ve kaynakların adaletsizce paylaşımına dayalı dünya düzenine karşı yoksul kesimlerin haklarını savunmak olmalıdır (Dominelli, 2013; Dominelli, 2015; Papadimitriou, 2020).

Bu makalede, yeşil sosyal hizmet perspektifinden hareketle iklim değişikliği olgusunun tarımsal üretim ve gıda güvenliği üzerindeki karşılıklı etkileşimini analiz etmeyi amaçlamaktadır. Ayrıca, söz konusu alanda görev alan politika yapıcılar ve uygulayıcılar için rehber niteliğinde bilgiler sunulması hedeflenmektedir.

1. Tarımsal Üretim ve Sürdürülebilirlik

Tarımsal üretimdeki sürdürülebilirlik kavramı, gıda üretiminin küresel olarak karşılanması ve ekolojik dengenin korunmasını temel alarak, gelecek nesillerin haklarından çalmadan, onların haklarını da savunmayı ve gelecek nesillere de sağlıklı ve ulaşılabilir bir tarım üretimi sistemi bırakmayı ifade etmektedir (Turhan, 2005). Bununla birlikte mevcut tarımsal üretim sistemleri, kaynakların bilinçsizce kullanımı ve küresel ısınmaya bağlı iklim değişikliğinin sebep olduğu ekstrem hava olayları gibi nedenlerle bozulması sürdürülebilirlik kavramından gittikçe uzaklaşan bir tablo ortaya çıkarmaktadır (Pretty, 2008). Sürdürülebilir tarım (organik tarım ve iyi tarım uygulamaları) kısaca, ekolojik dengenin korunmasını, verimlilik düzeyinin artırılmasını ve bugünün ve geleceğin nesillerinin haklarının adil bir şekilde savunulmasını hedeflemektedir (Eryılmaz vd., 2019). Örneğin, sürdürülebilir tarım üzerinde önemli adımlar atmakta olan Avrupa Birliği ülkeleri “Yeşil Mutabakat” adını verdikleri strateji belgesiyle tarımda kimyasal gübre kullanımının azaltılmasını, organik tarım girişimlerinin teşvik edilmesini ve karbon salımının düşürülmesini hedeflemişlerdir (Ecer vd., 2021). Hindistan’da gerçekleştirilen bir çalışma örneğinde, tarımsal üretimin kimyasal içerikli gübre yerine doğal yöntemlerle yapılmasının ekosistemi korumanın yanı sıra ürün verimliliğinde de artış sağladığını ortaya koymuştur (Paul, 2023).

Türkiye’deki uygulamalara örnek vermek gerekirse, Konya Kapalı Havzası, sürdürülebilir tarım uygulamaları açısından önemli bir bölgelerin başında gelmektedir. Bununla birlikte bölgedeki bilinçsiz bir şekilde gerçekleştirilen aşırı su tüketimi yer altı sularında ciddi oranlarda azalmaya sebep olmaktadır. Bunun önlenmesi amacıyla damla sulama yöntemi ve yetiştirilen ürün türlerinin değiştirilmesi gibi çözümler uygulamaya alınmıştır (Sağır, 2020). Ayrıca geniş bir coğrafya üzerinde tarımsal verimin artırılması amacıyla uygulamaya alınan Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP) kapsamında da sürdürülebilir tarım uygulamalarına yer verilmiştir. Bu kapsamda bölgesel destekler artırılmış ve bu sayede sosyal kalkınmanın sağlanması hedeflenmiştir (Türker vd., 2015). Dünya ve Türkiye özelinde yer verilen örnekler sürdürülebilir tarımın uygulanabilirliğini göstermesi açısından önem taşımaktadır.

2. Gıda Güvencesinin Tanımı ve Önemi

Gıda güvencesi, yeryüzündeki tüm insanların her zaman yeterli, besleyici ve güvenli gıdaya ulaşabilme durumunu ifade etmektedir. Aynı zamanda, bireylerin sağlıklı ve aktif bir yaşam sürdürmeleri için de hayati bir gerekliliktir (FAO, 2024). Gıda güvencesi günümüzde büyük bir tehlike altındadır. Küresel ısınmaya bağlı iklim değişikliği ve hızlı nüfus artışı gibi etmenler başta olmak üzere savaşlar, gelir adaletsizliği, doğal afetler, ekonomik krizler, siyasi istikrarsızlıklar da gıda güvencesini tehdit eden unsurlar olarak karşımıza çıkmaktadır (Godfray vd., 2010). Türk Gıda ve İçecek Sanayi Dernekleri Federasyonu (TGDF)’ye göre gıda güvencesinin dört ayağı bulunmaktadır. Bunlar; *Gıda Mevcudiyeti*: Bireylerin temel insani bir ihtiyaç olarak gereksinim duyduğu gıdanın yeterli miktarda üretilmesi. Gıda mevcut değilse, güvenceden bahsedilemez. *Gıdaya Erişim*: Bireyler tarafından gıdanın ekonomik, fiziksel ve sosyal olarak ulaşılabilir olması. Bireylerin ekonomik durumlarının kötü olması gıdaya

ulaşabilmelerine engel olabilir. *Gıdanın Kullanılabilirliği*: Gıdanın besin değerlerini kaybetmeden sağlıklı bir şekilde tüketilmesi. Bireylerin sahip oldukları bilinç düzeyleri bu basamağı etkiler. *Sürdürülebilirlik (İstikrar)*: Gıda güvencesinin uzun vadede sağlanabilmesidir. Sürdürülebilir tarım uygulamaları, küresel ısınma ile mücadele, kaynakların etkin ve verimli kullanımı gibi etkenleri kapsamaktadır (TGDF, 2011).

Gıda güvencesi özellikle gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkeler için önemli bir sorun teşkil etmektedir. Genel olarak Afrika ülkelerinde etkili olan kuraklık ve siyasi istikrarsızlık milyonlarca insanın yeterli düzeyde gıda alamamasına yol açmaktadır (WMO, 2022; OXFAM, 2023). Asya kıtasında ise hızlı nüfus artışı ve hızlı kentleşme sorunları gıda talebinde artışa yol açarak gıda güvencesizliğini belirginleştirmektedir (Gürlük ve Turan, 2008). Bunun yanında, Avrupa Birliği'nin "Tarladan Sofraya" stratejisi gibi politikalar, sürdürülebilir tarımı teşvik ederek gıda güvencesinin uzun vadeli sağlanmasını amaçlamaktadır (Taş, 2024). Gıda güvencesinin evrensel boyutu, Birleşmiş Milletler tarafından 2015 yılında kabul edilen ve 2030 yılına kadar gerçekleştirilmesi hedeflenen 17 maddelik Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri küresel eylem planında da yerini almasını sağlamıştır (Soylu, 2022). Milyonlarca insanın açlık ve yetersiz beslenme ile karşı karşıya kaldığı günümüzde, gıda güvencesi önemli küresel bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır.

Türkiye'de gıda güvencesi, küresel düzeydeki öneminin artışıyla paralel olarak önemli bir gündem olarak çeşitli bakanlıkların uygulamalarında ve programlarında yerini almıştır. Ülkemizde gıda güvencesi sorununun en belirgin şekilde görüldüğü alanın, kırsal bölgelerde yaşamını sürdüren ve düşük sosyoekonomik gelir grubundaki insanlar arasında olduğu, yapılan araştırmalar tarafından ortaya konulmuştur (Koca ve Somuncu, 2021). Türkiye'de gelir dağılımındaki adaletsizlik, toplumdaki bazı grupların yeterli ve sağlıklı gıdaya ulaşmasına engel olmaktadır. Tarımsal üretim ve verimlilik bakımından zengin bir ekosisteme sahip olan ülkemizde, son yıllarda iklim değişikliği, kuraklık ve tarım arazilerinin imara açılması gibi sorunlar yaşanmaktadır (Çalışkan, 2010). Bu durum hayati bir besin kaynağı olan gıdanın üretiminde miktar ve verim olarak düşüş yaşanmasına ve gıda güvencesinin tehlikeye girmesine sebep olmaktadır. Bunun önüne geçilebilmesi amacıyla Tarım ve Orman Bakanlığı ile Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı öncülüğünde tarım politikalarının revize edilmesi, gıdanın israf edilmemesi, su tasarrufu ve vatandaşlara bilinç kazandırılması gibi alanlarda programlar geliştirilmektedir (Koca ve Somuncu, 2021).

Sonuç olarak, gıda güvencesi, insanların insan onuruna yaraşır bir şekilde sağlıklı bir yaşam sürebilmeleri için hayati bir öneme sahiptir. Gıda güvencesinin sağlanması ulusal ve uluslararası birçok kurum ve kuruluşun işbirliği içerisinde hareket etmesini gerekli kılmaktadır. Bu doğrultuda, sürdürülebilir tarım uygulamaları temelinde, iklim değişikliğine uyumlu programlar geliştirilmesi, israfın önüne geçilmesi ve gıda sistemlerinin revize edilmesi gibi konularda çalışmalara öncelik verilmelidir.

3. Tarımsal Üretim ve Gıda Güvencesi Arasındaki İlişki

Tarımsal üretim ve gıda güvencesi, birbirlerini tamamlayan kavramlar olarak karşımıza çıkmaktadırlar. Tarımsal üretim insanların yaşamını idame ettirebilmeleri için gerekli olan besin değerlerinin üretilmesini, gıda güvencesi ise üretilen besin değerlerine insanların ekonomik, fiziksel ve sosyal olarak ulaşabilmelerini ifade etmektedir (UNICEF, 2021). Gıda güvencesini sağlamanın temelinde tarımsal üretimi artırmak önemli bir basamak olarak görülmektedir. Ancak üretimdeki artış, gıdanın erişilebilir, sürdürülebilir ve kullanılabilir olmasıyla da desteklenmelidir (Eştürk ve Ören, 2014; Karaman, 2018).

Dünya nüfusunun 2050 yılında 9,8 milyar olması beklenmektedir (UN, 2015). Bu durum besleyici gıdaya duyulacak ihtiyacın önümüzdeki yıllarda artarak devam edeceğini göstermektedir. Bu açıdan bakıldığında özellikle gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkelerde tarımsal üretimin dengeli bir şekilde modern ve sürdürülebilir yöntemlerle artırılması gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır. İklim değişikliği özelinde ele alındığında ise yaşanan iklimsel değişimlerin tarımsal üretimi düşürerek, gıda güvencesini tehdit ettiği bir tablo ortaya koymaktadır (IPCC, 2022).

Sonuç olarak; gıda güvencesini toplumun tüm kesimleri tarafından sürekli olarak ulaşılabilir kılmanın temel koşulu tarımsal üretimde sürdürülebilirliğin sağlanmasıdır. Sürdürülebilir tarım sayesinde, ekolojik denge korunarak iklim değişikliğinin ortaya çıkardığı olumsuz etkiler azaltılabilir. Bu doğrultuda, ulusal ve uluslararası ölçekte geliştirilecek tarım politikaları sürdürülebilir gıda güvencesinin temelini oluşturabilir.

4. İklim Değişikliğinin Tarımsal Üretim ve Gıda Güvencesi Üzerindeki Etkileri

İklim değişikliğinin ortaya çıkardığı en önemli sorunların başında tarımsal üretim ve bununla ilişkili olarak da gıda güvencesi gelmektedir. Kuraklık, artan sıcaklıklar, seller, fırtınalar ve ekstrem hava olayları gibi iklim değişikliği sonucu ortaya çıkan faktörler besin üretimini ve buna bağlı diğer sistemleri doğrudan ve/veya dolaylı yoldan etkisi altına almaktadır. Yapılan çalışmalar küresel iklim değişikliğinin Türkiye üzerindeki en önemli etkisinin kuraklık olacağını göstermektedir (Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, 2024). Bu çerçevede, iklim değişikliğinin etkileri yalnızca çevresel değil, aynı zamanda toplumsal boyutları da içermektedir. Gıda güvencesinin tehlikeye girmesi, dezavantajlı grupların yaşam koşullarını daha da zorlaştırmakta; yoksulluk, göç ve sosyal dışlanma gibi sosyal sorunları derinleştirmektedir. Bu noktada yeşil sosyal hizmet, çevresel krizlerin sosyal etkileriyle mücadelede önemli bir müdahale alanı sunmaktadır. Yeşil sosyal hizmet yaklaşımı; çevre, toplum ve ekonomi arasındaki etkileşimi gözeterek sürdürülebilir kalkınmayı, toplumsal adaleti ve ekolojik dengeyi desteklemeyi amaçlamaktadır. Tarımsal üretimin iklim değişikliğine karşı dayanıklılığının artırılması, yerel toplulukların güçlendirilmesi, çevresel adaletin sağlanması ve gıda erişiminin güvence altına alınması gibi konularda sosyal hizmet uzmanlarına önemli görevler düşmektedir.

Bu bağlamda, sosyal hizmet uygulamalarının ekolojik perspektifle yeniden yapılandırılması, iklim değişikliğinin olumsuz etkileriyle mücadelede yalnızca çevresel değil, aynı zamanda sosyal bütünlüğün korunmasını da sağlayacaktır. Özellikle kırsal alanlarda yaşayan, geçimini tarıma dayalı sürdüren birey ve toplulukların desteklenmesi, yeşil sosyal hizmetin odak noktalarından biri olmalıdır.

İklim değişikliğinin etkilerini 2 başlık altında ele alacak olursak;

4.1.Tarımsal Üretim Üzerindeki Etkileri

İklim değişikliğinin tarımsal üretim üzerindeki etkileri, özellikle sıcaklık rejimlerindeki yükseliş ve yağış dağılımındaki düzensizlikler aracılığıyla kendisini göstermektedir. Bu faktörler, bitkisel ve hayvansal üretimde verimliliğin düşmesine, girdi maliyetlerinde artışa ve nihayetinde gıda güvencesi konusunda potansiyel tehditlere kaynaklık etmektedir.

Verimliliğin Azalması: Aşırı sıcaklıklar ve kuraklık bitkilerin su ihtiyacını karşılayamamasına ve fotosentez hızlarının düşmesine yol açmaktadır. Bu durum üretilen besinin verimini ve besin değerlerini düşürerek beslenme kalitesini olumsuz etkiler. *Vektörel Hastalıkların Yayılması:* İklim değişikliği sivrisinek, pire, kene gibi hayvanların sayıca çoğalmalarına sebep olarak sıtma, kırım kongo kanamalı ateşi, hantavirus, dang humması gibi vektörel hastalıkların yayılımına zemin hazırlar. Bu durum insanların ve hayvanların sağlığını tehdit eden bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. *Ekstrem Hava Olaylarındaki Artış:* Şiddetli yağışlar, sel ve dolu gibi ekstrem hava olayları tarım arazilerindeki ürünlerde ciddi kayıplara sebebiyet verebilir. Bunun yanı sıra erozyonu hızlandırarak toprak verimliliğinin düşmesine yol açabilir (Türkeş, 2014; Türkeş, 2020).

4.2.Gıda Güvencesi Üzerindeki Etkileri

İklim değişikliğinin tarımsal üretim kapasitesini düşürmesi ve lojistik süreçlerde sebep olduğu kesintiler, gıda güvencesini çeşitli boyutlarda riske atmaktadır. Bu bağlamda ortaya çıkan sorunlar, özellikle kırılgan grupların besin kaynaklarına ulaşımını kısıtlamakta ve gıda piyasalarındaki fiyat artışları ile yetersiz beslenme gibi birbirini tetikleyen birçok toplumsal sonuçlara yol açmaktadır.

Gıda Fiyatlarındaki Yükselişler: İklim değişikliğinin ortaya çıkardığı doğa olayları tarımsal üretimi olumsuz etkileyerek, gıda fiyatları üzerinde hızlı yükselişlere ve güvensizlik ortamının oluşmasına sebep olmaktadır. *Yetersiz Beslenme:* Gıdaların besin değerlerinin azalması ve fiyatlardaki dalgalanmalar yetersiz beslenme sorununu ortaya çıkarmaktadır. Bu sorun özellikle çocuklarda ve gençlerde gelişimsel sağlık sorunları başta olmak üzere çeşitli sağlık sorunlarına yol açabilmektedir. *İklim Mültecileri Sorunu:* Kuraklık, toprağın verimsizleşmesi ve ekstrem doğa olayları gibi nedenlerle tarımsal üretime katılamayan insanların bulundukları coğrafyadan ayrılmaları da iklim değişikliğinin ortaya çıkardığı bir sorundur. Bu durum kırsaldan kente doğru göçü hızlandırdığı gibi gecekondulaşma gibi ikincil sorunlara da sebebiyet vermektedir (Türkeş, 2014; Akalın, 2014; Türkeş, 2020).

5. Yeşil Sosyal Hizmetin Rolü ve Uygulama Alanları

Yeşil sosyal hizmet, sosyal eşitsizlikler ve çevresel adaletsizliklerin kesişim noktasında bulunan mesleki bir disiplin olarak, sürdürülebilir ve adil bir yönetim anlayışıyla sosyal refahı hedefine koyan bir yaklaşım sunar. Bu yaklaşım, sosyal hizmetin geleneksel olarak ihmal ettiği çevresel faktörleri merkeze alarak, sosyal sorunların kökenlerindeki ekolojik boyutlara dikkat çeker (Dominelli, 2018). Ekolojik perspektiften bakıldığında tarımsal üretim ve gıda güvencesi kavramlarının bu yaklaşımın merkezinde önemli bir yer edindikleri görülmektedir. Küresel iklim değişikliği, ekosistemlerin tahrip edilmesi, plansız kentleşme gibi faktörler tarımsal üretimi olumsuz etkileyerek özellikle gelişmemiş ülkelerdeki milyonlarca insan için gıda erişimini acilen müdahale edilmesi gereken bir alan olarak karşımıza çıkarmaktadır (Demir, 2009). Bu alanda çalışan sosyal hizmet uzmanları, tarımsal üretim ve gıda güvencesi bağlamında sürdürülebilir tarımsal politikalar oluşturulmasına öncülük ederek hem ekosistemin korunmasını hem de kırılgan grupların refah düzeyini artırmaya katkıda bulunabilirler. Örneğin, ülkemizde kooperatifleşme üzerinden kırsal alanlardaki üretim süreçlerine ciddi destekler verilmekte ve böylelikle özellikle kadın girişimcilerin üretim süreçlerine aktif katılımı ve ekonomik bağımsızlıkları güçlendirilmeye çalışılmaktadır (Köse, 2022).

Sosyal Hizmet Uzmanlarına Düşen Görevler: Yeşil sosyal hizmet uzmanlarının tarımsal üretim ve gıda güvencesi alanına ilişkin görev ve sorumlulukları çok boyutlu olarak ele alınabilir. İlk olarak, tarımsal üretim sistemi içerisinde yer alan tüm grupların detaylı olarak gereksinimlerinin belirlenerek, üretim süreçlerinin tüm safhalarında özellikle “sürdürülebilirlik” temelinde olmak üzere, organik tarım, iyi tarım, tarım teknolojileri ve etkili kaynak yönetimi hususlarında bilinç oluşturulması gerekmektedir. Bununla birlikte tarım işçilerinin iş güvenliği ve sağlığı standartlarının yükseltilmesi, çocuk işçiliği gibi insan hakları ihlallerinin önüne geçilmesi, uluslararası işçi standartlarına uyumun sağlanması ve işçi haklarının savunulması gibi alanlarda savunuculuk rolü üstlenmeyi gerektirir. Afet öncesinde tarımsal üretimin afetlerden en az şekilde etkilenecek şekilde devam ettirilebileceği planlamalar yapmak ve afet sonrasında ise gıda yardımı ve ulaştırma sistemlerinin etkin bir şekilde çalışmasına aracılık etmek yeşil sosyal hizmet uzmanlarının sorumlulukları arasındadır.

Uygulama Alanları: Yeşil sosyal hizmet, ulusal ve uluslararası pek çok uygulama alanına sahiptir. Ulusal düzeyde Tarım ve Orman Bakanlığı, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, belediyeler ve sivil toplum kuruluşlarında tarım projelerinin oluşturulması, gıda sistemlerinin güçlendirilmesi ve kalkınma planlarının hazırlanması gibi alanlarda görev alabilirler (Selcik ve Güzel, 2016). Uluslararası düzeyde ise doğrudan görev alanında tarım olan Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (FAO), Uluslararası Tarımsal Kalkınma Fonu (IFAD), Birleşmiş Milletler Dünya Gıda Programı (WFP) gibi öncü kuruluşlarda benzer nitelikte görevler üstlenebilirler. Bununla birlikte, sosyal hizmet eğitiminin hem lisans hem de lisansüstü düzeyinde “yeşil sosyal hizmet” derslerinin yer alması ve/veya bu derslere iklim değişikliği ve gıda güvencesi konularının eklenmesi, sosyal hizmet uzmanlarının bu alana özgü yeterliliklerini artırarak değişimi sağlamada daha aktif rol oynamalarına katkı verebilir. Diğer

sosyal/çevresel sorun alanlarında olduğu gibi, bu sorun alanında da koruyucu/önleyici çalışmalara odaklanılması gerekmektedir. Doğal kaynakların kullanımı ve karşılaşılan gıda güvencesi tehdidine yönelik farkındalık çalışmaları yürütmek, lobicilik faaliyetleri yapmak, toplumu bilinçlendirmek ve toplum eğitimleri vermek gibi konularda yeşil sosyal hizmet konularında yeterliliğe sahip sosyal hizmet uzmanlarının yapabileceği katkılar göz ardı edilmemelidir.

Sonuç ve Öneriler

Bu çalışmada sosyal hizmet disiplini içerisinde kavramsal olarak yakın zamanda yerini almış olan Yeşil Sosyal Hizmet'in tarımsal üretim ve gıda güvencesi ile olan ilişkisi ele alınmıştır. Yapılan literatür çalışmasında gerek geleneksel sosyal hizmet bakış açısıyla gerek yeşil sosyal hizmet perspektifiyle "tarım" ve "gıda" kavramları özelinde herhangi bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Bununla birlikte yapılan alan çalışması konunun milyonlarca insan üzerindeki etkisi ve kapsamı itibariyle hayati bir öneme sahip olduğu düşünülmektedir. Bu durum sosyal hizmet uzmanlarının iklim değişikliğinin etkileri bağlamında tarımsal üretim ve gıda güvencesi konularında çalışma yapmalarının gerekliliğini ortaya koymaktadır. Sosyal hizmet uzmanları bu noktada öncelikle çevresel adaletin savunulması ve politika oluşturma süreçlerine aktif olarak katılım sağlamalıdır. Gerek yerel düzeyde gerekse ulusal düzeyde çevresel adaletin savunulması süreçlerinde dezavantajlı grupların haklarını daha görünür hale getirmeli ve bu grupların karar alma süreçlerine katılımını desteklemelidirler. Politika oluşturma süreçlerinde ise çevresel sürdürülebilirlik ilkeleri doğrultusunda dahil olarak savunuculuk ve danışmanlık rolleri üstlenmelidirler. Geçimini tarımdan sağlayan veya tarımsal üretimden doğrudan etkilenen kırsal bölgelerde yaşamını sürdüren bireylerin ekonomik ve sosyal olarak desteklenmesi için sosyal hizmet müdahaleleri geliştirilerek tarımda çalışan kadın, çocuk ve yaşlı gibi hassas grupların hak temelli güçlendirilmesi sağlanmalıdır. Yeşil sosyal hizmetin üniversitelerde lisans düzeyinden başlayarak eğitim programlarına dahil edilmesi ve ders içeriğinde tarımsal sürdürülebilirlik ve gıda güvencesi konularının ele alınmasına özen gösterilebilir. Bununla birlikte, bu konuların nitel ve nicel yöntemler kullanılarak sosyal hizmet araştırmalarına dahil edilmesi, öğrencilerin ve araştırmacıların bu araştırmalara teşvik edilmesi sağlanabilir. İklim değişikliğinin etkileri itibariyle (tarımsal üretim ve gıda güvencesi) küresel bir sorun olması nedeniyle bu konudaki uluslararası kurum ve kuruluşlarla birlikte çevre bilimcileri, tarım ve gıda mühendisleri, sağlık çalışanlarının da dahil olduğu multidisipliner bir yaklaşımla daha nitelikli, bütüncül ve sürdürülebilir ilişkiler geliştirilebilir.

Kaynakça

Akalın, M. (2014). İklim değişikliğinin tarım üzerindeki etkileri: Bu etkileri gidermeye yönelik uyum ve azaltım stratejileri. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(2), 351-377. DOI: [10.17218/husbed.87012](https://doi.org/10.17218/husbed.87012)

Çalışkan, Ş. (2010). Türkiye'de gelir eşitsizliği ve yoksulluk. *Sosyal Siyasal Konferansları*, 59(2), 89-132.

Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı. (2024). *İklim değişimine uyum stratejisi ve eylem planı 2024-2030*.

Demir, A. (2009). Küresel iklim değişikliğinin biyolojik çeşitlilik ve ekosistem kaynakları üzerine etkisi. *Ankara Üniversitesi Çevre Bilimleri Dergisi*, 1(2), 37-54. https://doi.org/10.1501/Csaum_0000000013

Demirbilek, M. (2016). Çevre, çevre mültecileri ve çevreci sosyal hizmet. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 2(3), 905-914. DOI: [10.24289/ijsser.279033](https://doi.org/10.24289/ijsser.279033)

Dominelli, L. (2013). Environmental justice at the heart of social work practice: Greening the profession. *International Journal of Social Welfare*, 22(4), 431-439. <https://doi.org/10.1111/IJSW.12024>

Dominelli, L. (2015). Green Social Work. *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Science*, 10(2), 385-391. <http://dx.doi.org/10.1016/B978-0-08-097086-8.28037-9>

Dominelli, L. (2018). *Yeşil Sosyal Hizmet*. (Çev. Ed. Arzu İçağasıoğlu Çoban) Ankara: Nika Yayınevi.

Ecer, K., Güner, O. ve Çetin, M. (2021). Avrupa yeşil mutabakatı ve Türkiye ekonomisinin uyum politikaları. *İşletme ve iktisat çalışmaları dergisi*, 9(2), 125-144.

Eryılmaz, G. A., Kılıç, O. ve Boz, İ. (2019). Türkiye’de organik tarım ve iyi tarım uygulamalarının ekonomik, sosyal ve çevresel sürdürülebilirlik açısından değerlendirilmesi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Tarım Bilimleri Dergisi*, 29(2), 352-361. DOI: [10.29133/yyutbd.446002](https://doi.org/10.29133/yyutbd.446002)

Eştürk, Ö. ve Ören, M. N. (2014). Türkiye’de tarım politikaları ve gıda güvencesi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Tarım Bilimleri Dergisi*, 24(2), 193-200. <https://doi.org/10.29133/yyutbd.235933>

FAO. (1996). *Rome Declaration on World Food Security and World Food Summit Plan of Action*. Food and Agriculture Organization of the United Nations.

FAO. (2022). *The state of food security and nutrition in the world 2022*.

FAO. (2024). *The state of food security and nutrition in the world 2024: Financing food security for all*. <https://doi.org/10.4060/cd1254en>

GAP İdaresi. (2021). *Güneydoğu Anadolu Projesi Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri Raporu*. GAP Bölge Kalkınma İdaresi.

Godfray, H. C., Beddington, J. R., Crute, I. R., Haddad, L., Lawrence, D., Muir, J. F., Pretty, J., Robinson, S., Thomas, S. M. ve Toulmin, C. (2010) Food security: the challenge of feeding 9 billion people. *Science*, 12(327), 812-818. DOI: [10.1126/science.1185383](https://doi.org/10.1126/science.1185383)

Gray, M., Coates, J. ve Hetherington, T. (Ed.). (2012). *Environmental Social Work* (1. basım). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203095300>

Gürlük, S. ve Turan, Ö. (2008). Dünya gıda krizi: nedenleri ve etkileri. *Uludağ Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 22(1), 63-74.

Güzel, B. ve Buz, S. (2019). “Yeşil” yoksulluk, çevresel adalet ve sosyal hizmet. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 30(3), 1052-1069. DOI: [10.33417/tsh.622601](https://doi.org/10.33417/tsh.622601)

IPCC. (2021). *Climate Change 2021: The Physical Science Basis*. https://www.ipcc.ch/report/ar6/wg1/downloads/report/IPCC_AR6_WGI_SPM.pdf

IPCC. (2022). Climate Change 2022: Impacts, Adaptation and Vulnerability. https://www.ipcc.ch/report/ar6/wg2/downloads/report/IPCC_AR6_WGII_FullReport.pdf

Karaman, K. (2018). Tarım-gıda politikaları bağlamında Türkiye’de gıda güvencesi. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi*, 65, 115-133.

Koca, R. ve Somuncu, M. (2021). Gıda güvencesi konusunda Türkiye için bir değerlendirme. *Ankara üniversitesi çevrebilimleri dergisi*, 8(2), 1-11.

Kocak, S. (2023). Sosyal hizmette çevre kavramındaki değişim. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 23(61), 807-831. DOI: [10.21560/spcd.vi.1159362](https://doi.org/10.21560/spcd.vi.1159362)

Köse, Z. (2022). Kırsal kalkınmada tarımsal kooperatifçiliğin rolü üzerine bir inceleme. *Gaziantep Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 4(1), 33-42. <https://doi.org/10.55769/gauniibf.1090464>

Lal, M. (2011). Implications of climate change in sustained agricultural productivity in South Asia. *Regional environmental change*, 11(1), 79-94. DOI: [10.1007/s10113-010-0166-9](https://doi.org/10.1007/s10113-010-0166-9)

OXFAM. (2023). Unfair share: Unequal climate finance to East Africa’s hunger crisis. <https://www.oxfam.org/en/unfair-share-unequal-climate-finance>

Papadimitriou, E. (2020). Defining green social work. *Social Cohesion and Development*, 15(1), 139-152.

Paul, B., Murari, K. K., Patnaik, U., Bahinipati, C. S. ve Sasidharan, S. (2023). Sustainability transition for Indian agriculture. *Scientific Reports*, 13, 7290. <https://doi.org/10.1038/s41598-023-34092-0>

Pretty, J. (2008). Agricultural sustainability: concepts, principles and evidence. *Philosophical Transactions of the Royal Society B: Biological Sciences*, 363(1491), 447-465. <https://doi.org/10.1098/rstb.2007.2163>

Sağır, H. (2020). Çevresel sürdürülebilirlik bağlamında Konya kapalı havzası üzerine bir değerlendirme. *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, 29(4), 73-118.

Schmidhuber, J. ve Tubiello, F. N. (2007). Global food security under climate change. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 104(50), 19703-19708. DOI: [10.1073/pnas.0701976104](https://doi.org/10.1073/pnas.0701976104)

Selcik, O. ve Güzel, B. (2016). Sosyal hizmet mesleğinin çalışma alanı ve sosyal hizmet uygulamasının Türkiye ölçeğinde değerlendirilmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(46), 461-469. DOI: [10.17719/jisr.20164622613](https://doi.org/10.17719/jisr.20164622613)

Soylu, A. C. (2022). Sürdürülebilir kalkınma ve gıda güvenliği ilişkisi. *Paradigma: İktisadi ve İdari Araştırmalar Dergisi*, 11(2), 100-111.

Taş, R. (2024). Avrupa Birliği’nin temel politikaları kapsamında gıda temasının araştırma, kültür, güvenlik ve güvenilirlik perspektifinden incelenmesi. *Anadolu Üniversitesi Mesleki Eğitim ve Uygulama Dergisi*, 3(2), 128-150. <https://doi.org/10.70756/anameud.1552919>

TGDF. (2011). *Çiftlikten Çatala Gıda Güvenliği*. s.70. TGDF Yayınları.

Toromade, A. S., Soyombo, D. A., Kupa, E. ve Ijomah, T. I. (2024). Reviewing the impact of climate change on global food security: Challenges and solutions. *International Journal of Applied Research in Social Sciences*, 6(7), 1403-1416. DOI: [10.51594/ijarss.v6i7.1300](https://doi.org/10.51594/ijarss.v6i7.1300)

Turhan, Ş. (2005). Tarımda sürdürülebilirlik ve organik tarım. *Tarım Ekonomisi Dergisi*, 11(1 ve 2), 13-24. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/253316>

Türker, U., Çullu, M. A., Mutlu, N., Demir H., Bozgeyik, F. ve Teke, M. (2015). GAP bölgesinde hassas tarım ve sürdürülebilir uygulamaların yaygınlaştırılması projesi (Hassas Projesi). *Tarım Makinaları Bilimi Dergisi*, 11(4), 331-337.

Türkeş, M. (2014). İklim değişikliğinin tarımsal gıda güvenliğine etkileri, geleneksel bilgi ve agroekoloji. *Türk Tarım-Gıda Bilim Teknoloji Dergisi*, 2(2), 71-85. DOI: [10.24925/turjaf.v2i2.71-85.60](https://doi.org/10.24925/turjaf.v2i2.71-85.60)

Türkeş, M. (2020). İklim değişikliğinin tarımsal üretim ve gıda güvenliğine etkileri: bilimsel bir değerlendirme. *Ege Coğrafya Dergisi*, 29(1), 125-149.

TÜİK. (2023). *Türkiye'de sözleşme üretim ve gıda güvencesi: 2023 değerlendirme raporu*. Türkiye İstatistik Kurumu. <https://www.tuik.gov.tr>

UN. (2015). World Population Ageing 2015 Report. http://www.un.org/en/development/desa/population/publications/pdf/ageing/WPA2015_Report.pdf, s.41-99.

UNICEF. (2021). The state of food security and nutrition in the world 2021. <https://openknowledge.fao.org/handle/20.500.14283/cb4474en>

Wheeler, T. ve von Braun, J. (2013). Climate Change Impacts on Global Food Security. *Science*, 341, 508-513. <http://dx.doi.org/10.1126/science.1239402>

WMO. (2022). State Of The Climate In Africa 2021, <https://library.wmo.int/records/item/58070-state-of-the-climate-in-africa-2021>

Yanardağ, U. (2019). Türkiye’de çevre odaklı sosyal çalışma uygulamalarını düşünmek. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 30(1), 309-329. DOI: [10.33417/tsh.516866](https://doi.org/10.33417/tsh.516866)

ETİK ve BİLİMSEL İLKELER SORUMLULUK BEYANI

Bu çalışmanın tüm hazırlanma süreçlerinde etik kurallara ve bilimsel atıf gösterme ilkelerine riayet edildiğini yazar(lar) beyan eder. Aksi bir durumun tespiti halinde Toplumsal Politika Dergisi’nin hiçbir sorumluluğu olmayıp, tüm sorumluluk makale yazarlarına aittir.